

Leren van complexe thuiszittersproblematiek

Het interventieteam onderwijs-zorg

Het interventieteam onderwijs-zorg

De overheid wil dat geen enkel kind in 2020 langer dan drie maanden thuiszit zonder passend onderwijs en/of zorg. Ook nu al slagen onderwijs, zorg en ouders in veel situaties er goed in om een passende plek te vinden. Helaas zijn er ook ingewikkelde cases waarin een oplossing lastiger is te realiseren. Voor deze situaties kunnen ouders en scholen onder meer een beroep doen op onderwijs(zorg)consulenten. Daarnaast is hiervoor het interventieteam onderwijs-zorg van de ministeries van OCW en VWS tijdelijk ingericht. In deze flyer informeren wij u over wat we als interventieteam hebben geleerd.

Sinds de start in februari 2016 is het interventieteam betrokken (geweest) bij 25 casussen, vaak heel ingewikkelde praktijksituaties die veelal door ouders zelf bij de ministeries zijn gemeld. Het interventieteam heeft in een aantal complexe en hardnekkige situaties kunnen bijdragen aan concrete oplossingen. In een aantal gevallen bood een interventie direct een oplossing en heeft de betrokken leerling onderwijs en/ of zorg gekregen. In andere gevallen heeft de betrokkenheid van het team ertoe geleid dat organisaties zoals school, gemeente, samenwerkingsverband en ouders zelf weer stappen konden zetten op weg naar een oplossing.

Het interventieteam heeft veel geleerd van de casussen. Het team realiseert zich dat het om situaties gaat die geen weerspiegeling zijn van de algemene praktijk van thuiszitters. Aan de hand van een (geanonimiseerde) casus geven we professionals, organisaties, ouders en leerlingen tien handreikingen om samen complexe thuiszittersituaties op te lossen. Deze handreikingen zijn ook gebaseerd op gesprekken die we hebben gevoerd met een groot aantal betrokken organisaties. De lessen die wij geleerd komen (deels) overeen met ervaringen die eerder zijn opgedaan en zijn terug te vinden op www.reikthuiszittersdehand.nl.

Knelpunten

De knelpunten die wij hebben gezien, komen veelal niet voort uit wet- en regelgeving. Er is binnen de bestaande wet- en regelgeving over onderwijs en zorg 'op papier' veel ruimte om tot maatwerkoplossingen te komen. Toch blijkt dit maatwerk in de praktijk soms lastig te realiseren. Dat komt door gebrekkige communicatie, weinig ruimte voor creativiteit en onvoldoende regie op een oplossing waarin onderwijs en zorg nauw samenwerken. Ook is er vaak onvoldoende aandacht voor de overbelasting van kwetsbare ouders en gezinnen en soms ook professionals. De hardnekkigheid zit dan ook niet zozeer in de complexiteit van de situatie maar in de belemmeringen die een oplossing in de weg staan.

Het verhaal van een moeder

'Ik had het gevoel dat ik niet serieus genomen werd'

Dit verhaal gaat over een alleenstaande moeder van drie kinderen. Zowel haar oudste zoon als jongste dochter heeft speciaal onderwijs nodig (cluster 4). Haar jongste dochter (9) heeft autisme, kampt met angsten en kan plotseling 'exploderen' als ze zich onveilig voelt. Deskundige begeleiding is cruciaal. Helaas gaat het op haar eerste school een paar keer goed mis. 'De leerkrachten reageerden niet goed op een woedeaanval', zegt moeder. 'En dat terwijl ik vaak genoeg heb uitgelegd hoe je mijn dochter fysiek moet benaderen om te voorkomen dat ze in de gevechtsstand gaat. Dit waren traumatische ervaringen voor haar.' Moeder kaart haar zorgen aan, **maar ze krijgt weinig gehoor**¹. Als ze later bij de gemeente aanklopt, gebeurt er volgens haar weer niets. 'Ik had het gevoel dat ik niet serieus werd genomen. Ook leek het of niemand goed weet wie waar verantwoordelijk voor is. Niemand pakte de regie.'

Lastige weg

Vanaf 2014 doorloopt moeder met haar dochter een lastige weg langs meerdere scholen, diverse instanties en professionals. 'Na twee jaar ellende kwam er eindelijk erkenning en mocht mijn dochter naar een zorgboerderij met zorg en educatie onder één dak.' Dat duurt een jaar. 'Toen vonden **de mensen van wie je verwacht dat ze er verstand van hebben**², dat mijn dochter zo snel mogelijk weer naar een schoolse setting moest', vertelt ze. 'Hoe hard ik ook riep dat ze tijd nodig had om bij te komen. Maar hoe vind je een passende school als haar vertrouwen in volwassenen ernstig is geschaad?'

Een nieuwe school, maar de spanning loopt op

In maart 2015 komt moeder uit bij een speciale school voor leerlingen met een ontwikkelingsstoornis of een internaliserende psychiatrische problematiek. 'Ik ben **niet geholpen**³ bij mijn zoektocht, maar deze school voelde goed', vertelt ze. Toch is ook dat van korte duur. Na een paar weken **ziet moeder de spanning bij haar dochter oplopen**⁴. 'Uiteindelijk liep het weer uit de hand. Dat leidde tot de ergste fysieke confrontatie met een leerkracht tot dan toe. Mijn dochter had ontelbare nagelafdrukken in haar beide onderarmen en blauwe plekken van haar kruin tot haar tenen.'

Na de zomervakantie zijn de thuisignalen van de oplopende spanning onbekend bij de school. 'Achteraf bleek dit essentiële informatie', aldus de directeur. 'De reden van het niet doorgeven, is ons niet duidelijk geworden tijdens alle gesprekken na het incident. Ook na de intake en een, naar wederzijdse tevredenheid verlopen opbouwtraject, was onduidelijk dat het meisje zo explosief kon reageren.'

Leerpunt 1 | Luister naar ouders en jongeren

Zie ouders als samenwerkingspartners en zorg voor goede communicatie. Ga uit van wat ouders en jongeren willen en kunnen. Dit biedt een basis voor vertrouwen. Hiervoor is nog meer aandacht nodig in opleidingen en binnen organisaties. Het vraagt specifieke vaardigheden om met ouders in moeilijke gevallen te communiceren. Benut de kennis van ervaringsdeskundige ouders, onder andere van Ouders & Onderwijs. www.oudersonderwijs.nl

Leerpunt 2 | Organiseer vroegtijdige signalering en handelen

zodat eerder dan nu opgeschaald kan worden bij vermoedelijke complexe situaties. Zorg bijvoorbeeld voor tijdige inzet van gespecialiseerd case-management. Soms is hele specifieke expertise nodig. Benut de kennis van het centrum voor consultatie en expertise bij ernstig probleemgedrag bij ingewikkelde problematiek. www.CCE.nl

Leerpunt 3 | Het is voor (overbelaste) ouders van belang dat zij ook zelf tijdig hulp en ondersteuning inroepen

Onafhankelijke cliëntondersteuning kan ouders helpen. Deze cliëntondersteuning wordt geboden door onder andere MEE of Zorgbelang. Daarnaast kunnen onderwijs(zorg)consulenten ondersteuning bieden. www.onderwijsconsulenten.nl

Leerpunt 4 | Kwetsbare gezinnen hebben continue stut en steun nodig

Op deze manier kan snel worden ingespeeld op nieuwe ontwikkelingen en escalatie worden voorkomen.

De directeur geeft aan dat de begeleidingsadviezen, gebaseerd op de effecten van de stoornis, in vergelijking met andere leerlingendossiers beperkt was. 'De handelingswijze van de school was gebaseerd op de diagnose autisme en de gedragsbeschrijving bij inschrijving', zegt ze. 'Het exploderende gedrag van de leerling hoort meer bij ODD, de diagnose voorafgaand aan die van autisme. Autisme kan ook explosief zijn, maar dat vergt een andere pedagogische aanpak dan onze school kan bieden.'

Kritisch op de toelatingsprocedure

Moeder en de directeur hebben een verschillende kijk op het verloop van de informatieoverdracht. Maar omdat de school voorop stelt dat kinderen een goede start maken, houdt de directie de toelatingsprocedure nu nog zorgvuldiger tegen het licht. 'We hebben zeer kundige en betrokken leerkrachten', aldus de directeur, 'maar we moeten in de toekomst nog meer doorvragen zodat de onderwijs- en ondersteuningsbehoefte van een kind en de wensen van ouders nog specifiek in beeld worden gebracht.'

Ook zegt de directie dat de school voortaan beter kijkt welke kinderen onder de doelgroep vallen. 'Zo voorkomen we dat we handelingsverlegen worden en we niet aan onze zorgplicht kunnen voldoen.'

Thuis zonder maatwerk

Na dat incident blijft de dochter thuis. Volgens moeder kenmerkt die periode zich vooral door niet-nagekomen afspraken. 'Of dat je denkt: het lijkt wel of ik bij een heel ander gesprek was. **Ik raakte het spoor een beetje bijster**⁵. Door onprofessioneel handelen zat mijn meisje maanden thuis zonder maatwerk in onderwijs en zorg.'

Ook de directeur ervaart dat in deze periode afspraken niet worden nagekomen.'

Leerpunt 5 | Maak in een gemeente/regio afspraken over een werkwijze van (niet vaak voorkomende) ingewikkelde casuïstiek

Organiseer aanspreekpunten en gemeentelijke escalatiemodellen voor vastgelopen casuïstiek. Zie www.vng.nl.

Slaagt mediation?

Na een breed overleg met meerdere partijen eind 2015 lijken ze de goede weg in te slaan. 'Maar ook dat bleek een illusie', aldus moeder. Ze verzoekt om een overleg met een onafhankelijke professional. 'Ik wilde duidelijke afspraken voor alle betrokkenen en een handlingsplan zodat we het onderwijs langzaam weer konden opbouwen.'

Door fijne samenwerking met een mediator werd een hoop duidelijk', zegt moeder. 'Vooral voor mij.' Het plan komt er. Maar volgens moeder wist niemand hoe ze hoe ze maatwerkoplossingen moesten vinden en had ze het gevoel dat dit vastliep op de kosten. 'Weer **nam niemand de verantwoordelijkheid**⁶, laat staan dat al die betrokkenen van elkaar wisten wie wat deed.'

Leerpunt 6 | Blijf als professional zoeken naar een oplossing in het belang van het kind

Benoem niet alleen wat er fout gaat maar juist ook wat er goed gaat. Zorg voor intervisie of intercollegiale consultatie. Er is veel maatwerk mogelijk, maar dit vraagt wel om een open en creatieve attitude. Schakel in vastgelopen situaties een onafhankelijke derde in om het proces te begeleiden. Soms kan het helpen als ouders een nieuwe start kunnen maken, bijvoorbeeld met een nieuwe hulpverlener.

www.passendonderwijs.nl

Inzet vanuit het interventieteam

Moeder schakelt daarom het interventieteam in. Dit team belegt in maart 2016 een overleg tussen alle betrokken partijen. De directeur van de school is ook bij het overleg aanwezig, maar krijgt pas kort voor de bijeenkomst te horen met wie ze nog meer om tafel zit. Naast een afvaardiging van het interventieteam, moeder en haar advocaat, zijn dat de mediator, de casemanager van de gemeente, een vertegenwoordiger van het samenwerkingsverband, de leerplichtambtenaar en een autismespecialist. 'Ik was onaangenaam verrast', zegt de directeur. 'Voor mijn gevoel was er een onevenredige verdeling aan de ouderkant.' Ook vindt ze dat het interventieteam op zijn minst de mediation gesprekken had kunnen afwachten en zegt ze vooraf niet over het dossier te zijn bevraagd. 'Er is wel mailcontact geweest, maar we kregen niet de gelegenheid om van te voren uit te leggen waar wij tegenaan liepen. Ik vond dat niet zorgvuldig en heb dat in nagesprekken als advies aan het team meegegeven. Ik snap dat ze actie moesten ondernemen, maar snelheid leidt niet tot een zorgvuldig stappenplan.'

Doorbraak

Uit het overleg volgt de afspraak dat er binnen een week een passend onderwijsplan van de school voor het meisje moet komen, gevolgd door een aansluitend zorgplan van de gemeente met behandeldoelen zoals het leren omgaan met de eigen emoties. ‘Dat zorgde echt voor een doorbraak’, aldus moeder. ‘Het interventieteam wist welke route we moesten bewandelen. Ook spraken zij partijen aan op de **opvolging van gemaakte afspraken**⁷. Een half jaar daarvoor was er niets mogelijk en nu konden we opeens binnen een week starten met onderwijs.’

Positieve interventie

De schooldirecteur ervaart ook een positieve inbreng van het interventieteam. ‘Het team heeft onze school geïnformeerd over allerlei mogelijke trajecten voor kinderen. Ook is mijn samenwerking met het samenwerkingsverband verstevigd. En het belangrijkste: we hebben goede afspraken gemaakt over welk onderwijsaanbod het meisje nodig heeft gedurende de tijd dat wij nog zorgplicht voor haar hebben. Ook was zicht op een nieuwe plek op een nieuwe school na de zomervakantie. Het interventieteam heeft gezorgd dat de impasse werd doorbroken en pakte op een prettige manier een sturende rol waardoor we de juiste stappen konden zetten.’

Nieuwe school en een buddy

Gefaseerd terugstromen in het onderwijs vindt moeder zeer gewenst. ‘Mijn dochter gaat sinds het nieuwe schooljaar halve dagen naar een andere speciale school’, vertelt moeder die sinds de interventie steun krijgt van een casemanager van **jeugdbescherming**⁸. Die casemanager is prettig. Zij vraagt altijd eerst hoe het met mijn kinderen is en neemt onze afspraken serieus. Samen met haar achtervang staat ze op werkdagen altijd voor ons klaar. Zij heeft ervoor gezorgd dat mijn dochter nu een buddy heeft die met haar mee naar school gaat en daarna mee naar huis komt om haar de rest van de dag thuis te begeleiden.’ De gemeente is zeer betrokken en heeft voor de noodzakelijke indicatiebesluiten gezorgd.

Leerpunt 7 | Maak afspraken wie de regie heeft

Wat dit inhoudt, wat organisaties en ouders van elkaar mogen verwachten, spreek termijnen met elkaar af en houdt elkaar aan afspraken en verantwoordelijkheden. Werk ook mogelijke scenario’s met elkaar uit en maak hierover afspraken.

Leerpunt 8 | Een adequate aanpak en goed overleg verdient de voorkeur boven (slepende) procedures of opgelegde hulpverlening

Voorop staat dat een kind dat thuis zit zonder onderwijs in zijn of haar ontwikkeling wordt bedreigd. Vrijwillige hulp hierbij en samen een oplossing zoeken helpt meestal het beste. Ook als ouders onvoldoende informatie delen en hulpverleners onvoldoende zicht krijgen op de situatie van het kind, blijf dan toch met ouders in gesprek, zoek naar onorthodoxe oplossingen, zorg voor hernieuwd vertrouwen en verbinding. Ga ook in gesprek met kinderen om zicht te krijgen op wat hij of zij wil. Bij twijfel over de juiste aanpak bij ernstige zorgen over een kind vraag dan advies aan de Raad voor de Kinderbescherming of neem contact op met Veilig Thuis.

Praat over incidenten

Moeder en de directie van de voorlaatste school hebben recent een gesprek gehad over het incident dat daar heeft plaatsgevonden. Moeder: 'Dat heeft me goed gedaan. Wat hadden we anders kunnen doen en hoe kunnen we voorkomen dat zoiets weer kan gebeuren bij een ander kind? **Communicatie na een incident is erg belangrijk om van te leren**⁹.'

Ook de directeur is positief. 'We hoeven het niet met elkaar eens te zijn, maar we moeten in ieder geval elkaars standpunten weten. In zo'n situatie moet je open kaart spelen en alle partijen horen zodat die samen tot één kind en één plan kunnen komen waarin **zorg en onderwijs**¹⁰ perfect op elkaar zijn afgestemd.'

NB: in dit interview wordt de situatie vanuit het perspectief van de moeder en de school toegelicht. Er zijn in deze casus heel veel andere partijen betrokken geweest die niet zijn geïnterviewd. Vanuit het interventieteam willen we alle partijen bedanken voor hun inzet om voor dit meisje een passende oplossing te vinden.

Leerpunt 9 | Organiseer leersessies

Om te leren van casussen die niet goed zijn verlopen. Benut thuiszitterstafels en actietafels van Gedragswerk en Ingrado om thuiszitters aan te pakken. www.gedragswerk.nl en www.ingrado.nl. Ook de lansbrekers kunnen helpen www.lansbrekers.nu.

Leerpunt 10 | Werk als onderwijs, leerplicht, zorg en ouders samen

Maak één gezamenlijk ontwikkelingsperspectief /plan als kinderen zowel onderwijs als zorg nodig hebben. Investeer als betrokken partijen in deskundigheid, infrastructuur en in de attitude van betrokkenen. Dit kan uitval voorkomen. Onderwijsconsulenten en Gedragswerk kunnen hierbij helpen.

Meer informatie nodig?

Sinds de invoering van passend onderwijs op 1 augustus 2014 hebben scholen zorgplicht. Dat betekent dat de school waar ouders hun kind hebben aangemeld, verplicht is om een passende plek te vinden als het kind extra ondersteuning nodig heeft. De school kan ouders meer informatie geven over passend onderwijs en de ondersteuning en begeleiding die de school biedt. Als ouders vastlopen, kunnen zij de volgende stappen nemen. Kijk voor meer informatie op www.passendonderwijs.nl.

Ouders met schoolgaande kinderen kunnen voor informatie en persoonlijk advies terecht bij Ouders & Onderwijs of via de website www.OudersOnderwijs.nl.

Ouders en scholen kunnen kosteloos beroep doen op onderwijsconsulenten. Dit zijn onafhankelijke deskundigen met veel kennis en ervaring op het gebied van onderwijs aan kinderen met een handicap, ziekte of stoornis. Er zijn speciale onderwijszorgconsulenten die ouders en scholen helpen om individueel en op maat tot goede afspraken te komen over de inzet van de zorg op school. Kijk voor meer informatie op www.onderwijsconsulenten.nl.

Het is ook mogelijk dat de ouders bij de onderwijsinspectie een melding doen van een thuiszittend kind. Dan neemt de inspectie contact op met de melder. Meestal zijn dat de ouders en de school als deze geen passende onderwijsplek kan aanbieden. Als het nodig is, spreekt de inspectie ook met het samenwerkingsverband. De inspectie blijft net zolang met hen in gesprek tot de leerling in kwestie (weer) naar school gaat. Kijk voor meer informatie op www.onderwijsinspectie.nl.

De website www.onderwijsjeugd.nl biedt gemeenten en onderwijsinstellingen concrete bouwstenen voor de verbinding en afstemming tussen onderwijs en jeugd.

Op de website van de Rijksoverheid staat informatie over het thuiszitterspact van de ministeries OCW, VWS en VenJ en de PO-Raad, de VO-raad en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten om het aantal thuiszitters omlaag te brengen.

Heeft u nog vragen of opmerkingen naar aanleiding van deze informatie kunt u contact opnemen met het interventieteam onderwijs-zorg via interventieteamonderwijs-zorg@minvws.nl.

Dit is een gezamenlijk uitgave van

**Ministerie van Onderwijs,
Cultuur en Wetenschap**

**Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport**

www.rijksoverheid.nl

September 2016